

УДК 364-322:061.23Пласт]:355.01

<https://doi.org/10.31652/2415-7872-2023-74-66-71>

ОКСАНА ФУШТЕЙ

<https://orcid.org/0000-0002-2330-6745>

fyshtey5@gmail.com

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри психології та соціальної роботи

Вінницький державний педагогічний

університет імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ХРИСТИНА РОМАНИШИН

<https://orcid.org/0000-0003-1499-2613>

chromanyshyn19@gmail.com

студентка

Вінницький державний педагогічний

університет імені Михайла Коцюбинського

вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДЛІТКІВ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА ПРИКЛАДІ НСОУ «ПЛАСТ»

У статті розкрито специфіку волонтерської діяльності під час воєнного стану, Охарактеризовано особливості формування волонтерської діяльності підлітків під час військового стану на прикладі НСОУ «Пласт».

Проаналізовано найбільш актуальні форми та методи волонтерської діяльності під час військового стану на прикладі НСОУ «Пласт», емпірично досліджено особливості волонтерської діяльності під час військового стану на прикладі молодіжної організації «Пласт. З метою розроблення та втілення у життя ряду заходів, спрямованих на підвищення рівня зацікавленості і вмотивованості осіб підліткового віку до волонтерської діяльності, запропоновано соціальний проект «Сила небайдужих».

Ключові слова: волонтерська діяльність, воєнний стан, НСОУ «Пласт», підлітки.

OXSANA FUSHTEJ

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical

University

Ostrozhskego str., 32, Vinnitsia

KHRYSTYNA ROMANYSHYN

Student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical

University

Ostrozhskego str., 32, Vinnitsia

VOLUNTEER ACTIVITIES OF TEENAGERS DURING MARTIAL LAW ON THE EXAMPLE OF NSO OF UKRAINE "PLAST"

The article reveals the peculiarities of volunteering activities of teenagers during the martial law, focusing on the study of the "Plast" NSOU. The article analyzes current forms and methods of volunteering during martial law, using the example of "Plast" NSOU, and conducts an empirical study of their features. The article reveals the peculiarities of the formation and development of volunteer culture among teenagers, analyzes the most relevant forms and methods of volunteer activity in the conditions of martial law.

The significance and positive impact of volunteering on teenagers during crisis situations, in particular martial law, is described in detail. The authors of the article analyzed the specific experience of Plast National Secondary School, which is the largest youth organization in Ukraine, specialized in educating active and responsible citizens. Various aspects of volunteering, such as community awareness, self-determination, emotional resilience and communication skills, are also explored.

The research materials are based on the results of an empirical study conducted among the youth of the "Plast" NSOU, which allows you to get a unique insight into the volunteering activities of teenagers during martial law. The study analyzes various aspects of volunteering, including motivations, responsibilities, complex situations and challenges faced by adolescent volunteers under martial law.

Based on the results of the research, the article puts forward practical recommendations for improving the effectiveness of volunteering activities of teenagers during martial law. In order to increase the interest and motivation of teenagers in volunteering, the article proposes a social project "The Power of the Careless", aimed at increasing the interest and motivation of teenagers in volunteering. This project involves the development and implementation of a number of activities that stimulate young people to actively participate in various volunteer initiatives, provide support and training in volunteer work.

So, the article presents a comprehensive review and analysis of volunteering activities of teenagers in crisis situations, focusing on the impact and effectiveness of the "Plast" NSOU. The article contains valuable recommendations for the development of volunteer culture among young people and contributes to the creation of conditions for increasing the interest of young people in the volunteer movement.

Key words: volunteer activity, martial law, Plast – National Scout Organization of Ukraine, teenagers.

У сучасному суспільстві волонтерство набуває важливого значення для українців, оскільки через суспільно-політичні зміни, економічну нестабільність, соціальну незахищеність зростає потреба населення у професійній допомозі та підтримці [6].

Волонтерський рух – це прояв зацікавленості суспільства в актуальних проблемах, признак його свідомості та морального зростання [3]. Війна внесла значні корективи в буденність мирного населення, змушуючи людей поглянути на речі з іншого боку. У воєнний час волонтерство набуло особливого значення й все більше поширилося в маси. Бажання допомогти стало значним поштовхом для українського суспільства в усвідомленні важливості активізації власних дій і включенні в соціальні проблеми. Від початку війни значно збільшилася кількість волонтерів, які почали активно займатися допомогою нашої армії, наприклад, збір гуманітарної допомоги, створення різних благодійних зборів коштів на закупівлю необхідних речей на фронт, щоденні внески з боку суспільства.

Збільшення актуальності волонтерського руху вплинуло й на мислення українських громадян, адже таке активне просування благодійної діяльності свідчить про моральне зростання свідомості нашого суспільства, це також яскравий показник прагнення миру й свободи, захисту власного народу, включеності в жакливу проблему, яка охопила нашу сучасність. Відтак, збільшується кількість організацій і соціально активних громадян, які усвідомлено починають займатися волонтерською діяльністю. З огляду на затребуваність волонтерської допомоги, підвищення її дієвості і результативності постає необхідність вивчення волонтерської діяльності під час військового стану на прикладі НСОУ Пласт.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що питання волонтерської діяльності була і залишається предметом дослідження багатьох українських та закордонних науковців. Теоретична основа вивчення соціального змісту волонтерської діяльності та питання організації волонтерів вивчалися вітчизняними дослідниками Т. Журавель, Н. Тимошенко та Т. Спіріною. Особливості діяльності волонтерів у громадських організаціях розкрито на шпальтах наукових праць О. Кузьменка, Ю. Поліщука та О.Карпенко. До проблем волонтерської діяльності в Україні також зверталися дослідники О. Безпалько, А. Капська, С. Маккарлі, Л. Чухрай, С. Харченко й інші. Серед зарубіжних дослідників значний науковий інтерес викликають доробки М. Белуччі, А. Віллема, Л. Геренса, Дж. Менетса, та ін. Проте, розкрити феномен українського волонтерства поки не вдалося жодному вченому, адже воно унікальне в своїй природі [4].

Мета статті – представити результати теоретичного та емпіричного дослідження волонтерської діяльності підлітків в Україні в умовах воєнного стану на прикладі НСОУ «Пласт».

Максимального поширення українське волонтерство набуло в 2022 році, під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Якщо до 2022 року волонтери в Україні займалися просвітництвом, профілактикою шкідливих звичок та негативних соціальних явищ, організацією дозвілля дітей та молоді, соціально-правовим захистом нужденних та різноманітною іншою роботою, то в 2022 році волонтерство переорієнтувалося на рівень масових грошових зборів на амуніцію військовим, організовуються масові штаби, які забезпечують всім необхідним людей постраждалих від воєнних дій. Волонтери відбудовують зруйновані міста, працюють з дітьми забезпечуючи їм соціально-психологічну адаптацію після приїзду з східної частини України та багато інших видів волонтерської діяльності.

В умовах воєнного стану в Україні кількість волонтерів зросла у 8,4 рази [3]. Левова частка таких людей, вихідці з різних громадських, скаутських чи просто благодійних організацій в тому числі НСОУ «Пласт». З початком повномасштабного вторгнення велика кількість пластових осередків, здебільшого на західній частині України переформувалися у волонтерські штаби, які працюють і до тепер.

Якщо, ми звернемося до зарубіжного досвіду волонтерської діяльності в Європі, то побачимо, що там волонтерами стають студенти, які таким чином набувають для себе досвіду та розвиваються, або дорослі люди чи пенсіонери вже реалізовані в житті, які прагнуть бути залучені в колектив, знайти друзів, іншими словами задовільними свої потреби в спілкуванні за спільною справою [3; 7]. Така модель залучення до волонтерської діяльності зовсім відрізняється від української.

Дослідження європейських учених доводять, що чим бідніша країна, тим менше в ній залучених волонтерів [4]. Але виникає питання, як країна, яка посідає аж 134 сходинку в рейтингу ВВП на душу населення у світі, здобула таку кількість волонтерів? Крім того, кількість волонтерів в Україні збільшується з кожним днем.

Варто почати дослідження з благодійних організацій, оскільки більшість теперішніх волонтерів вихідці сама з них. Візьмемо до прикладу Національну скаутську організацію України «Пласт» одну з найстаріших та найчисельніших скаутських організацій. Організація сприяє всебічному патріотичному вихованню і самовихованню української молоді на засадах християнської моралі. Керівництво «Пласту» передбачало початок повномасштабного вторгнення тому, ще наприкінці 2021 року поширила інформацію щодо дій усіх пластунів та пластунок, дорослих і дітей у разі нього. 24 лютого майже всі Пластові осередки по різних містах України переформувалися у волонтерські

штаби за вказівкою керівного органу Пласту. Найбільший волонтерський штаб розмістився у Львові, де працює і до нині. Він спеціалізується у двох напрямках: закупівля амуніції та спорядження для військових; допомога цивільним та внутрішньо переміщеним особам..

Також варто згадати про створення фонду підтримки пластунів-військовиків, фонд приймає запити військових на спорядження, медикаменти та амуніцію та забезпечує їх. Більшість великих осередків теж переформувалися та працюють з гуманітарною допомогою, підлітки допомагають сортувати та пакувати одяг, збирати продуктові набори та роздавати їх потребуючим.

В маленьких осередках підлітки займаються виготовленням окопних свічок, енергетичних батончиків, ліплять вареники, виготовляють сухі борщі, які в свою чергу відправляють військовим. Пластуни організовують благодійні ярмарки збираючи гроші на телевізори та ремонт бойових автомобілів. Таким чином Пласт привчає своїх юних учасників організації до суспільно-корисної волонтерської праці на благо інших. А це в свою чергу сприяє, покращенню і їх комунікативних, організаторських якостей, знижує рівень стресу в часі воєнного стану, та наближає нашу країну до перемоги.

Здійснивши теоретичний аналіз волонтерської діяльності, ми виявили, що мотиваційна сфера має вагомий вплив на залучення підлітків до волонтерства у воєнний час. З метою дослідження особливостей здійснення волонтерської діяльності в умовах війни, було проведено емпіричне дослідження.. Вибірка складала 56 підлітків. Метою їх залучення було виявлення готовності до здійснення волонтерської діяльності, розвитку комунікативних здібностей та опрацювання мотиваційних стимулів до участі у благодійному русі. Під час реалізації дослідження було використано методики: анкетування для виявлення готовності до участі у волонтерській діяльності; методика «Діагностика мотивації до успіху Т. Елерса»; методика «Оцінка комунікативних і організаторських схильностей – КОС» (В.В. Синявського і Б.О. Федоришина).

Запропоноване анкетування проводилося з метою отримання інформації щодо внутрішньої готовності до виконання волонтерської діяльності й включеності в соціальні процеси. В ході дослідження було опитано рівну кількість дівчат і хлопців, тобто по 28 осіб кожної статі, 70 % з яких вказали, що здійснювали волонтерську діяльність. 30% – це ті, хто хотів би теж взяти участь у здійсненні волонтерства. На запитання «Чи здійснювали Ви волонтерську діяльність до початку повномасштабного вторгнення» 25% респондентів відповіли, що так, вони займалися волонтерством на постійній основі, 75% – відповіли, що ні, проте поштовхом до здійснення благодійної діяльності стала саме повномасштабне вторгнення (рис 1).

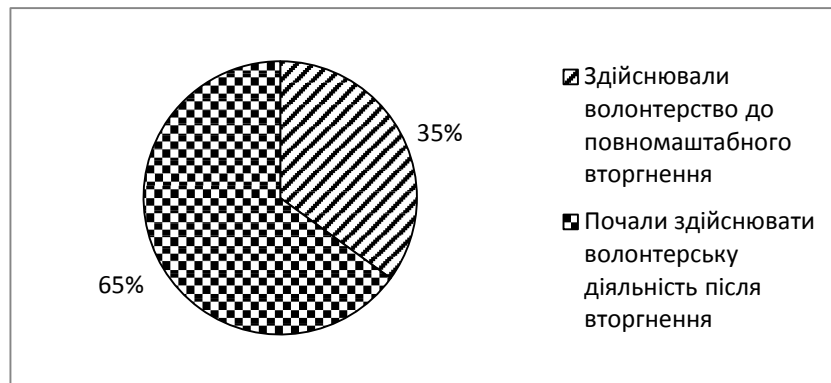

Рис.1. Показники залученості до волонтерської діяльності за результатами анкетування.

Отже, більший відсоток опитаних осіб включилися у волонтерський рух саме після повномасштабного вторгнення, що є показником в моральному зростанні й усвідомленості проблематичності ситуації в країні. Тобто з початком війни, молодь зробила переоцінку своїх внутрішніх стимулів на користь здійснення волонтерства як виду допомоги нашій країні.

В ході анкетування було виявлено, що більшість досліджуваних вважає найважливішою рисою, котрою має володіти волонтер є соціальна відповідальність, також домінували у відповідях така якість як щирість, доброта, співчуття, активність, турбота. Багато респондентів необхідно вважають моральність у волонтерській діяльності. Також, деякі опитувані відзначили такі риси: безкорисливість, ввічливість, толерантність і людяність. Особливо цікавою була думка респондентів про те, що волонтеру має бути властивий альтруїзм, небайдужість, емоційна стабільність, поміркованість, терпіння до людських слабкостей і їх проявів (рис.2).

За середніми показниками ранжування особистісних якостей опитаних можна зрозуміти, що на перші п'ять рейтингових місць важливих для якостей волонтерів вони віднесли, соціальну відповідальність, комунікабельність, готовність допомогти, мотивацію, почуття соціальної

спільності, альтруїзм. Це свідчить про присутність взаємопов'язаних тенденцій: особистість має відчувати єднання з оточенням та потребу діяти соціально відповідально.

Рис. 2. Особистісні якості волонтера за мірою їх значущості.

Наступні питання анкети були націлені на з'ясування рівня зацікавленості й бажання до початку здійснення волонтерства.

На запитання «Чи хотіли б ви реалізувати свої здібності у волонтерстві» 60% відповіли «так», 30% «більше так, ніж ні», 10% «більше ні, ніж так». Тобто, можна зробити висновок, що більший коефіцієнт людей, які не займалися безпосередньо волонтерською діяльністю виявили бажання брати участь у благодійному русі, адже для підлітків, волонтерство виступає не лише в ролі благодійництва, але й в можливості проявити свої здібності в організаторських навичках, комунікації, створенні й підтриманні різних задач й цілей, а також у бажанні зробити свій внесок в допомогу (рис. 3).

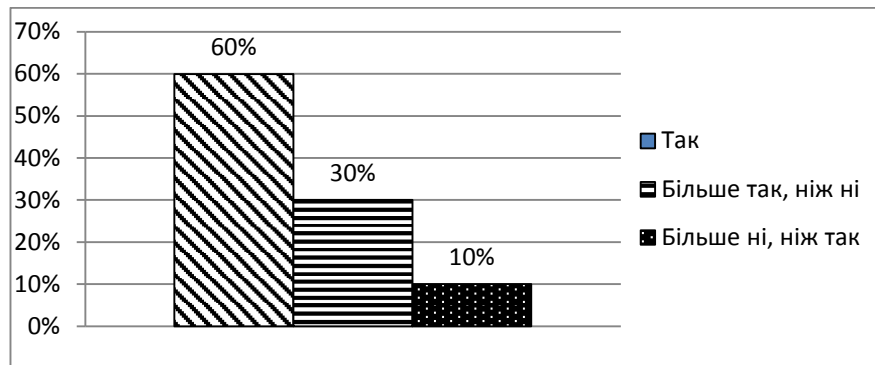

Рис. 3. Виявлення зацікавленості респондентів у здійсненні волонтерства.

Наступним запитанням було «Якщо Ви почнете займатися волонтерством під час воєнного стану, то чи готові Ви після завершення війни продовжувати реалізовувати свій потенціал беручи участь у волонтерському русі?» 45% відповіли, що так, адже їм цікавий даний напрямок діяльності, 25% дали відповідь, що це залежатиме від ситуації, у якій вони будуть перебувати, 30% відповіли, що ні, адже навіть, якщо вони почнуть займатися волонтерством, це буде через потрібність на даному етапі допомогти нашій країні (рис. 4).

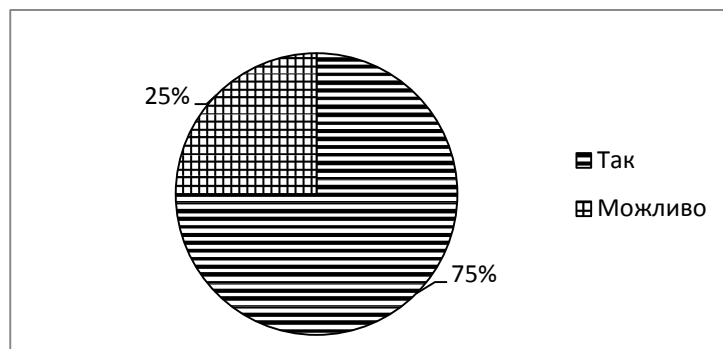

Рис.4 Спрямованість респондентів на реалізацію волонтерства в майбутньому.

Отже, більша частина респондентів націлена на задіяння своїх сил у даній сфері діяльності з перспективою продовження займатися цим у майбутньому, проте, також не малий коефіцієнт досліджуваних виявив пасивність у зацікавленості стосовно цієї теми, й не проявив зацікавленості у темі волонтерства, обґрунтовуючи це тим, що навіть у разі початку ними участі у волонтерському русі, це буде проявом більшої необхідності, ніж власним бажанням.

Отримані результати за методикою Т. Елерса дають нам змогу проаналізувати особливості розвитку мотиваційної спрямованості до успіху в досліджуваних. Результати розподілилися наступним чином: низький рівень мотивації досягнення успіху спостерігається у 14,4% досліджуваних, середній рівень – у 51,8% осіб, високий рівень – у 33,3% досліджуваних. Дуже високий рівень мотивації досягнення успіху не було виявлено (рис.5).

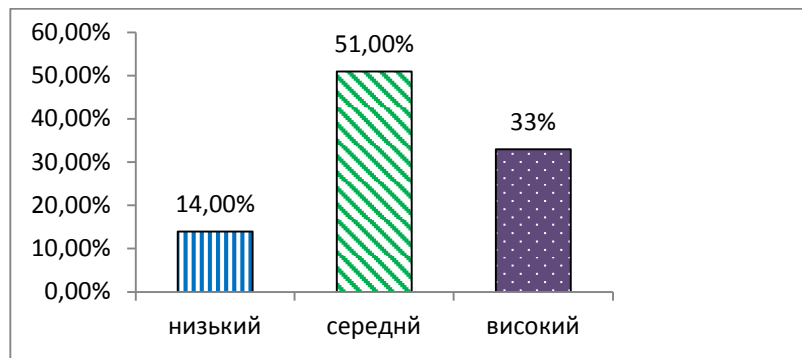

Рис. 5. Результати досліджуваних рівня мотивації досягнення успіху за методикою «Діагностика мотивації до успіху (Т. Елерс)».

З результатів, можна побачити, що в групі досліджуваних більше респондентів із середнім та високим рівнем мотивації досягнення успіху. Такий результат можна пояснити тим, що волонтери найбільш сильно мотивовані розвиватися в особистісному зростанні. Адже період часу, в якому вони знаходяться, являється дуже відповідальним та переломним у житті людини. Саме в період воєнного конфлікту люди найбільш активно шукають власне «Я», свій вектор особистісного розвитку. Отже, мотив досягнення успіху являється провідним для більшості досліджуваних. Таким чином, соціально активні особистості із домінуванням мотивації успіху, прагнуть бути успішними та отримати якнайкращі результати у діяльності, в якій вони беруть участь. Для них важливо проявити себе та рухатися в перспективному напрямку.

Застосування цієї методики виявлення комунікативних і організаторських схильностей (КОС-2) розроблену В.В. Синявським та Б.А. Федоришиним. дозволило оцінити здатність волонтерів чітко і швидко встановлювати ділові та товариські контакти з людьми, діагностувати уміння брати участь в суспільних і групових заходах, уміння впливати на людей а також прагнення до поширення сфери контактів та прояву ініціативи.

Аналіз результатів вивчення комунікативних і організаторських схильностей за допомогою методики КОС-2 засвідчив, що 54% досліджуваних мають середній рівень комунікативних здібностей і 48% досліджуваних – середній рівень організаторських схильностей. Це свідчить про те, що вони, зазвичай, прагнуть до контактів із людьми, не обмежують коло своїх знайомств, відстоюють власну думку, планують свою роботу, проте потенціал їх схильностей не вирізняється високою сталістю. Переважна більшість досліджуваних мають низький рівень комунікативних та організаторських схильностей (11% і 17% осіб, відповідно).

На нашу думку, знижений рівень розвитку комунікативних і організаторських схильностей негативно позначається на ефективності виконання досліджуваними своїх обов'язків, тому потребує відповідної корекційної роботи. 35% і 35% досліджуваних, відповідно, мають високий рівень комунікативних та організаторських схильностей, а, отже, для них характерні відсутність страху першого контакту і незнайомої обстановки, вміння швидко знаходити контакт, прагнення займатися громадською діяльністю, допомагати іншим (рис. 6).

Результати емпіричного дослідження свідчать про перевагу середнього стану комунікативних і організаторських схильностей, як основних елементів комунікативних здібностей волонтерів до спілкування, з урахуванням того, що міжособистісне спілкування виступає основною формою взаємодії, а, отже, вимагає чіткого орієнтування в ситуації і вибору саме тих засобів спілкування, які є для її розв'язання найбільш ефективними.

На основі проведеного дослідження було розроблено соціальний проєкт «Сила небайдужих», з метою розроблення та втілення у життя ряд заходів спрямованих на підвищення рівня зацікавленості і вмотивованості осіб підліткового віку до волонтерської діяльності. Метою проєкту

стало розроблення та втілення у життя ряд заходів спрямованих на підвищення рівня зацікавленості і вмотивованості молоді до волонтерської діяльності.

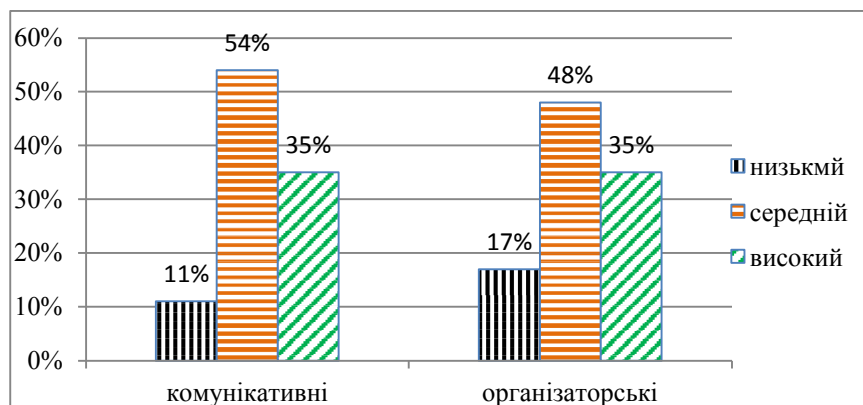

Рис. 6. Рівні прояву комунікативних і організаторських схильностей за допомогою методики КОС-2.

Висновок. Під час проведення нами дослідження було встановлено, що волонтерська діяльність значно поширилася серед підлітків й почала набирати активних обертів, адже моральна свідомість підлітків показала велике прагнення до змін й висвітлила їхнє бажання допомогти. Підлітки продемонстрували свою заохоченість в здійсненні волонтерської роботи. За результатами було встановлено, що частина з них вже займалася волонтерством до початку повномасштабної війни, а частина активно включилася саме після початку воєнних дій. Волонтерство як соціальне явище набуває зараз активної популярності й долучає до його здійснення все більше різних категорій населення, задля покращення становище в Україні й розвитку тенденцій стосовно волонтерської діяльності як окремого виду діяльності.

Література

1. Козубовська І., Козубовський Р. Зарубіжний досвід участі студентів у волонтерській діяльності. *The scientific heritage*. 2019. № 31. С. 30-33.
2. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalnejomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>
3. Підрахунок добровольців, на яких розраховує світ. UN Volunteers. URL: <https://www.unv.org/Success-stories/countingvolunteers-world-counts>
4. Про стан волонтерства у світі: створення рівноправного суспільства для всіх: Доповідь UNV. 2022. URL: https://swvr2022.unv.org/wp-content/uploads/2022/04/UNV_SWVR_2022_RU.pdf
5. Уманська О. Волонтерство в Україні. UWCF. United World Cultures Foundation. URL: <https://uwcfoundation.com/ua/blagotvoritelnost-v-ukraine/volonterstvo-v-ukraini>
6. Янц Н. Основи діяльності волонтерів. URL: <https://studfiles.net/preview/5196862/page:3>
7. Nylund M. Varieties of Mutual Support and Voluntary Action: a Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers. Helsinki: Hakapaino Oy, 2000. 166 p. URL: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/11064>

Reference

1. Kozubovsjka I., Kozubovsjkyj R. Zarubizhnyj dosvid uchasti studentiv u volontersjkij dijaljnosti [Foreign experience of students' participation in volunteer activities]. *The scientific heritage*. 2019. №. 31. S. 30-33.
2. Matjash M. Ukrajsjke volonterstvo – javyshhe unikaljne. Jomu zavdjachujemo suverenitetom. [Ukrainian volunteering is a unique phenomenon. We owe him our sovereignty]. *Ukrinform*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalnejomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>
3. Pidрахunok dobrovoljciv, na jakykh rozrakhovuje svit [Counting the volunteers the world is counting on]. URL: <https://www.unv.org/Success-stories/countingvolunteers-world-counts>
4. Pro stan volonterstva u sviti: stvorennja rivnopravnogho suspiljstva dlja vsikh [On the State of Volunteering in the World: Creating an Equal Society for All]: Dopovidj UNV. 2022. URL: https://swvr2022.unv.org/wp-content/uploads/2022/04/UNV_SWVR_2022_RU.pdf
5. Umansjka O. Volonterstvo v Ukrajinі [Volunteering in Ukraine]. URL: <https://uwcfoundation.com/ua/blagotvoritelnost-v-ukraine/volonterstvo-v-ukraini>
6. Janc N. Osnovy dijaljnosti volonteriv [Basics of volunteer activity]. URL: <https://studfiles.net/preview/5196862/page:3>
7. Nylund M. Varieties of Mutual Support and Voluntary Action: a Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers. Helsinki: Hakapaino Oy, 2000. 166 p. URL: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/11064>